

Богатирі. Українські народні казки

Марія Чумарна

ОЗНАЙОМЧИЙ ФРАГМЕНТ

© Видавництво «Богдан». Усі права застережено.

Фрагмент надано для ознайомлення. Повна книжка — nashaknyga.com.ua

БОГАТИРІ

Українські народні казки

Упорядник Марія ЧУМАРНА

І ПІЗНАЄТЕ САМИХ СЕБЕ

На чому світ стоїть? Хто є людина в цьому світі? У чому її сила і слабкість? Яку найбільшу таємницю повинна опанувати вона в житті, аби стати наймогутнішим володарем землі — як це заповідано їй Творцем?

Відповідей на ці запитання і досі шукає кожен із нас, але вони є. Згорнуті у сувій таємничих символів, таємниці про походження світу, про людину і її можливості завдяки Слову як універсальному символу заховані у казках.

На початку 1990-х років, коли Україна з трепетом чекала своєї незалежності, в Києві виступав всесвітньо відомий корейський оракул Он Ці. Коли його запитали, що чекає Україну в майбутньому, він сказав: “Поки українці не зрозуміють, що таке їхня мова, а українська мова — це звуковий ключ Всесвіту, — доти їм нічого сподіватися на краще майбутнє”.

Свідомо цитуємо корейського оракула, бо авторитетні судження українських учених, — таких як мовознавець Олександр Потебня, дослідник українських пісень Григорій Нудьга, судження письменників — від Григорія Сковороди, Івана Котляревського, Тараса Шевченка, Івана Франка до сучасних авторів, — для українців, як правило, мало важать. У нас, як зазначав Тарас Шевченко, важливо, що “німець покаже та до того ж історію нашу нам розкаже”.

Двадцять перше століття — це століття глобальних наукових відкриттів про природу світу, про людину як космічний універсум. Всі сучасні наукові версії підтверджують те, що людина, створена за образом і подобою Бога, є космосом в мініатюрі: в її генетичному коді “згорнуто”, як у маковій горошині, всі таємниці світу. Тому

кажуть: “Пізнай себе — і ти пізнаєш творіння Боже”.

Саме цю істину розкриває нам казка. Прислухайтеся уважно до її таємниць, вдумливо прочитайте кожен її символ — і ви зможете тришечки привідкрити для себе таємниці власної природи.

У цій книжці зібрано найкращі українські казки, в яких виразно вималювано образ героя — напівлюдини-напівбожества. Це так говоримо ми, розглядаючи давні міфи, у яких змальовуються неймовірні, з точки зору сучасної людини, можливості героїв.

А ви пригляньтесь уважніше до казкових лицарів, зазирніть в “секретні комірки” їхньої незвичайної сили. І побачите, що богатырська сила насправді є у кожному з нас, тільки ми нею не вміємо користуватися, а людина є божественною від народження.

У книжці “Богатирі” образ казкового лицаря проявляється поступово: перший розділ “Сила від землі” розкриває найголовнішу мудрість про наш зв’язок із рідною землею. Якщо послідовно співставляти риси казкових героїв, ситуації, в яких вони діють, то зможемо з калейдоскопічних деталей створити цілісну картину, котра вразить нас надсучасною інтерпретацією таємниць людини і космічного простору.

У казці про Іллю Муромця, котрий тридцять років пролежав на печі, тому що не міг встати на ноги, знаходимо декілька феноменологічних сюжетів, котрі прочитуються з точки зору сучасного буття як древні пророцтва.

Загляймо в потаємну глибину кожної фрази.

Тридцять літ лежання на печі — це своєрідна алегорія, котра вказує на вік, у якому було відкрито істинну суть перебування на землі Ісусові Христові, Зороастру і багатьом іншим посланцям Божим. Це вік особливої зрілості.

Що ж відбувалося в світі, поки Ілля був бездіяльним?

Ім’я Ілля вказує на божественну природу героя: це одне з імен Бога. В цій міфологічній версії він виступає втіленням пробудженої

свідомості, земної Мудрості, вселенського ладу.

Поки духовна свідомість спить на печі, — на Дереві життя, котре в казці подається як Трійця (три дуби з дев'ятьма гілками), — звив гніздо Соловій-розбійник. Ця дивовижна міфологічна істота, що нагадує змія, використовує голос — але є “співцем” смерті: від посвисту Соловія-розбійника все живе гине, а дуби до землі пригинаються. Це — темний хаос не проявленої свідомості, що хазяйнує у “тридев'ятому царстві” — в потаємному світі людської сутності. Ця сутність звила собі гніздо “на трьох дубах” (тобто перебуває водночас у трьох тілах, кожне з яких має по три рівні свідомості — і ці рівні співмірні “дев'яти гілкам” у казці). Алегорично казка засвідчує еволюцію людського буття: темні часи невідомості і мороку, з яких народився світовий лад.

Все в космічному світоладі відбувається закономірно й послідовно. Коли настав час побороти хаос і проявити істинну волю до життя, до Іллі прийшли три діди і дали йому напитися води, і від того прибула в ньому незвичайна сила. Діди, відходячи, сказали богатиреві: “Сила твоя — від рідної землі: скільки на землі лежатимеш, стільки сили в тобі прибуватиме”. І ще сказали: “Силою своєю не хвались”.

Сьогодні науковці всього світу захоплено відкривають для себе таємниці води. Вони відкрили, що вода має пам'ять, — власне кажучи, все, що ми називаємо пам'яттю, і є властивістю води — адже людський організм майже на дев'яносто відсотків складається із неї. Всі живі створіння живуть завдяки воді і тій інформації життя, яку вона вносить у тіла всіх істот. Більше того: виявляється, вода тієї місцевості, в якій кожен із нас народився, цілком співпадає структурно із внутрішньою водою нашого тіла. Почуття рідної землі, батьківщини — це і є зв'язок з водою.

Тому не випадково сила від рідної землі входить у казкового героя саме через воду. І в цьому аспекті ми прочитаємо українські

казки як древню енциклопедію знань, до яких ми зараз помаленьку повертаємося завдяки найсучаснішим науковим дослідженням.

Далі казка розкриває окремі сюжетні лінії, пов'язані з гординою героя, з містом Києвом як столицею найбільших випробувань для героя, з усвідомленням кровного зв'язку із рідною землею: земля віддає силу нам тоді, коли ми усвідомлено хочемо її прийняти.

Доля ніколи не покидає в дорозі того, хто йде з вірою і правдою. Якщо наша мета у житті чесна і чиста, то помічники завжди знайдуться. Вони виникнуть наче нізвідки — саме ті, котрі нам потрібні. Якщо герой іде в царство царя Поганина, де його уже чекають важкі випробування, то доля дорогою уже розставила побратимів: Об'їдала, Обпивала, Вернигору, Вернидуба, Крутивуса, Морозка, Скорохода і багатьох інших, котрі пізніше зникають, як тільки герой виконає свою місію. Вони ідуть назустріч тим, хто ще в дорозі до досягнення вершин долі.

Бо насправді ці чарівні помічники завжди живуть у нас. В певних життєвих ситуаціях, коли необхідно проявити найбільшу життєву силу, кожна людина здатна раптом відкрити у собі незвичайні здібності. Про це ми читаємо, про феномени людської сили і людських фізичних можливостей дивимося фільми по телебаченню. І казка й на сьогоднішній день здатна робити підказки тому, хто вміє бути уважним, має здатність слухати і чути.

Життя героя не повне, мета його дороги не завершена, якщо він не знаходить своєї другої частки — жіночої, втіленої у судженій-нареченій. Тому особливу увагу приділено казкам, у яких яскраво вимальовано образ чарівної нареченої. Ця наречена наперед знає свого судженого і, як правило, допомагає йому в змаганні за її руку і серце. Вона теж незвичайної вроди і сили, гармонійно доповнює свого судженого.

В казках чарівні наречені наділені такою ж тонкою інтуїтивною силою, як і саме жіноче начало буття: красуня-наречена дуже часто

переважає богатиря-судженого як розумом, так і силою. Але вона іде за ним, бо такий закон природи: в поєднанні життя і смерті, чоловічого і жіночого, вічного і проминучого.

Кодуючи знання про закономірності вселенської світобудови, казка особливого значення надає саме силі слова: дія героя, як правило, тричі розгортається в різних ситуаціях, тричі йому доводиться зустрічатися з різними чарівними помічниками на побережжі світів, і кожного разу дуже важливо точно користуватися словом як чарівним ключиком до інших світів. Ставши перед нездоланною перешкодою, герой “сотворює молитву”, на запитання охоронниці небесного вогню — баби Яги: “По волі прийшов чи по неволі?” відповідає твердо: “Добрий козак усе по волі ходить!”

В казці часто фігурує символ яблучка, горошинки, клубочка — таємничих сфер, у яких захована вся доля людини, її минуле і майбутнє, життя і смерть, закономірність і несподіванка. Розгорніть чарівну нитку, дозвольте клубочку вашої фантазії покотитися у світ уяви — і ви відкриєте для себе справді казковий світ. Бо найбільша таємниця, найцікавіша казка для кожного з нас — ми самі. Тому пізнавайте світ казкових побратимів — і ви впізнаєте самих себе.

ІВАН БОГОДАВЕЦЬ

• • •

Далі — у повній книжці «Богатирі. Українські народні казки».
nashaknyga.com.ua